

Vēlēšanas tuvojas. Valdība steidz rādīt labos darbus. Kopš seniem laikiem zināms, ka vislielākos plusus valdība var sasniegt, samazinot cenu alum un zālēm. Spriežot pēc visa, alus cenas valdībai samazināt neizdosies, tādēļ dots stingrs uzstādījums – vismaz uz priekšvēlēšanu laiku samazināt zāļu cenas, grozot 899. Ministru kabineta noteikumus.

Lielā mērā zāļu cenu kāpumu Latvijā noteica Gunta Belēviča ieviestais paralēlais zāļu eksports/imports. Tas nozīmē – mūsu vairumtirgotājs tagad var lētākas zāles vest uz valsti, kur tās ir dārgākas, ja vien pieliek pareizo anotāciju tās valsts valodā, uz kuriem ved. Un otrādi – ja kādā Eiropas Savienības valstī atrastos medikamenti, kas ir lētāki, tos varētu kā paralēlo importu atvest uz Latviju, ja vien pievienotu anotāciju latviešu valodā. Diemžēl gandrīz viss, kas notiek šajā jomā, ir paralēlais eksports – mūsu vairumtirgotāji zāles ved prom. Paralēlais zāļu eksports/imports ieber miljonus zāļu tirgotāju maciņos, notur mūsu zāļu cenas Rietumeiropas līmenī, bet to nu mūsu Zāļu ministrija labot negrasās.

Otrs apstāklis, kas man liek ar ļoti lielu skepsi raudzīties Veselības ministrijas centienos, ir ES viltoto zāļu regula/direktīva, kas stājas spēkā 2019. gada 9. februārī. Tā būs finansiāli ietilpīga – būs vajadzīgs papildu finansējums IT sistēmām, speciālistiem, kuriem būs zāļu flakoni jāskenē, būs jārada sistēma, lai katram medikamentam Eiropas telpā var izsekot. Izdevumus par regulas ieviešanu mēs izjutīsim kā zāļu cenu kāpumu. Jau šobrīd vērojama tendence, ka bagātās Rietumeiropas slimnīcu aptiekas, atvērta tipa aptiekas centīsies sapirkties zāles iepriekš, lai novilcinātu regulas pilnu darbību savās iestādēs. Tā rezultātā kādu brīdi būs atsevišķu medikamentu deficīts – ražotāji nebūs saražojuši medikamentus tik, cik vajag šādam pārejas periodam. Kā liecina pieredze, grūti prognozēt, kurā zāļu tirgus segmentā radīsies deficīts.

Trešais apstāklis ir vienkāršāks. Mazajai Latvijas valstij ir visai sarežģīti diktēt cenas. Nevar piespiest ražotājus un piegādātājus ilgstoši piegādāt medikamentus par cenām, kas tiem nav izdevīgas. Mēs neesam Francija vai Vācija ar lielu tirgu, bet šeit vietā der atcerēties, ka lielākoties zāles Francijā un Vācijā ir dārgākas.

Īsumā – ko paredz Veselības ministrijas pirmsvēlēšanu aktivitātes un kāpēc tās neparādījās, piemēram, pērn vai aizpērn? Tās paredz zāļu cenu koridoru. Zālēm ir dažāda cena, pat, ja tās satur vienu un to pašu aktīvo vielu. Piemēram, Latvijas tirgū ir zāles, kas satur vienu un to pašu aktīvo vielu X, bet vienas firmas preparāts A maksā 5 eiro, otras preparāts B – 6 eiro, trešās preparāts C – 10, bet ceturtās preparāts D – 20 eiro. Valsts šādā gadījumā apmaksā 5 eiro pat tajos gadījumos, ja pacients pērk medikamentu B, C, D. Cenu koridors noteiks, ka valsts savus 5 eiro maksās par medikamentu, kas maksā ne vairāk par 10 eiro, bet dārgāko medikamentu

ražotājiem cenas jāsamazina (tur iestrādās algoritmu). Ja ražotāji zāļu cena nesamazinās, tad pacientam, kurš vēlēšies iegādāties zāles D, būs jāmaksā par tām pilna cena un valsts nekompensēs neko.

Jautājums– kāpēc būtu vispār jāpērk dārgākas zāles ar identisku saturu, ja jau pieejamas lētākas? Es pats jebkurā gadījumā izvēlētos lētāku ģenērisko medikamentu nevis dārgāku oriģinālpreparātu, un saviem pacientiem iesaku rīkoties tieši tāpat. Problēma ir pacientu līdzestībā, kas ir viena no būtiskākajām ārstniecības sastāvdaļām. Ja hroniskas hipertonijas, hiperholesterinēmijas, hiperglikēmijas pacients (viņam jau tāpat jēdziens hiperholesterinēmija nav līdz galam saprotams) ir gadiem lietojis zilās tabletes B, tad viņam nav nekāda pamata pāriet uz sarkanajām tabletiņām A, kuru cena ir nedaudz samazinājusies (iespējams, īslaicīgi) kaut kādas tirgus konjunktūras rezultātā. Zāļu maiņa vienmēr samazina līdzestību, īpaši sirds asinsvadu un psihisku slimību gadījumā. Ārstam jau tāpat nav bijis viegli pierunāt pacientu lietot antipsihotiskus preparātus, bet nu pacients tos lieto regulāri un saprot, ka tie viņam palīdz. Bet tad pēkšņi ārstam vajadzētu traukties pie pacienta un teikt– šīs tabletes nelieto, pērc tās otras, jo tā lēmis NVD. Ir vēl arī citi iemesli, kāpēc cilvēki izvēlas lietot oriģinālpreparātus, nevis ģenēriķus, vai kāpēc izvēlas lietot nedaudz dārgākus piemaksājot, nevis lētākus, ko pilnībā kompensē valsts.

Patiesībā jau lielākā daļa pacientu tiešām izvēlas (ceru, ka arī aptiekāri un ārsti rekomendē) lētākos preparātus. Tātad šoreiz ar Ministru kabineta noteikumiem tiks grūstīts dārgais segments, un iespējams ministrijai tik ļoti nerūp– būs viņi mūsu tirgū vai nebūs.

Ministru kabineta 899. noteikumos es saskatu visai būtisku problēmu– jauno „koridoru” attiecināt arī uz tādiem zāļlīdzekļiem, kur Latvijā reģistrēti tikai 2 vai 3 medikamenti. Ja pēkšņi tie divi dārgākie ministrijas diktātam nepiekrīt, Latvijas zāļu tirgu atstāj, bet tas viens palikušais– lētākais medikaments kaut kāda iemesla dēļ nav laikā vai pietiekamā daudzumā Latvijā tirgū, parādās reālas problēmas. Zāļu deficīts nūdien nav nekas jauns.

Ministru kabineta noteikumi vēl ir tapšanas noslēdzošajā stadijā, un neskaidrs paliek ieviešanas termiņš, izskatās, ka 1. oktobris (nu tieši pirms vēlēšanām varētu paziņot, ka medikaments D ir kļuvis lētāks, kaut lielākā daļa pacientu lieto medikamentu A). Tas nozīmē, ka ražotājiem jāiesniedz savas samazinātās cenas līdz 15. augustam. Varen jautrs vingrinājums zāļu firmu pārstāvniecībām būs meklēt savus Eiropas priekšniekus Nicas vai Tenerifes pludmalēs, jo parasti lielās Eiropas firmas nekādus lēmumus vasarā nepieņem.

Vēl interesantāk ir vērot – kā šos procesus ministrija plāno savienot ar savu „reformu”, proti, Nacionālā Veselības dienesta un Zāļu valsts aģentūras reformu, kas abu šo iestāžu kapacitāti vismaz reformas brīdī nevaic, bet rada iespaidu par haosa aģentūru.

Secinājumi:

- zāļu cenas jaunie 899. Ministru kabineta noteikumi mainīs minimāli, daļai zāļu cenas mazināsies, daļai paaugstināsies, citas zāles no tirgus pazudīs. Īsto reformas pasūtītāju (viena Big Pharma cīņā pret citu Big Pharma) uzzināsim tikai pēc vēlēšanām, kad arī redzēsīm, kam pieaugs, bet kam samazināsies apgrozījums;
- kopumā zāļu cenas pieaugs no Latvijas Veselības ministrijas neatkarīgu iemeslu dēļ (ES viltoto zāļu regulas/direktīvas ieviešana, paralēlais zāļu eksports/imports u.c.);
- būtu nu labāk mēģinājuši pazemināt cenas alum, būtu vairāk cilvēki, kam par šo procesu būtu viedoklis, bet iespējamie rezultāti (kāds alus aiziet no tirgus) neradītu nekādas bažas.

Piezīme. Šī raksta autors vēlēšanās nepiedalīsies.

Pēteris Apinis, Latvijas Ārstu biedrības prezidents